

Resume

Som resultat af en undersøgelse af museer som modtager statslig støtte efter museumslovens §16, har Kulturarvsstyrelsen i november 2003 anbefalet, at det overvejes at sammenlægge visse mindre museer med andre museumsenheder. Som kandidat til sammenlægning pegede Styrelsen på Handels- og Søfartsmuseet og nævnte Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg som en mulighed. I en efterfølgende pressemeddelelse om Kulturarvsstyrelsens rapport har Kulturministeren udtalt, at Handels- og Søfartsmuseet bør undersøge mulighederne for at placere museet i Københavnsområdet, inden der tages stilling til en eventuel sammenlægning med et andet museum.

Slots og Ejendomsstyrelsen har gennem en årrække arbejdet på en gennemgribende reovering af Kronborg Slot, et arbejde der er blevet yderligere styrket efter Slottets optagelse på UNESCO's liste over verdensarvmonumenter i 2000. Reoveringen nødvendiggør, at Handels- og Søfartsmuseets lokaler frigøres i en årrække, og Styrelsen har endvidere tilkendegivet, at man finder museets fortsatte tilstedeværelse på Slottet vanskeligt forenelig med den profil, man fremover ønsker at give Slottet. På denne baggrund er det mellem Slots- og Ejendomsstyrelsen og Handels- og Søfartsmuseet aftalt, at museet skal fraflytte de nuværende lokaler på slottet ved årsskiftet 2007/08.

Det må erkendes, at Slottet ikke kan byde på faciliteter, der gør det muligt at indrette et moderne og attraktivt søfartsmuseum. Adgangsforholdene og de små rum lægger snævre grænser for, hvilke genstande der kan udstilles, og hvilke aktiviteter der kan udføres i lokalerne. Slottet indeholder ikke den umiddelbare maritime atmosfære, mange vil forvente ved et søfartsmuseum. Det må tillige erkendes, at det er vanskeligt at tiltrække selvstændig opmærksomhed til et erhvervsmuseum, som er placeret i nær tilknytning til en så markant attraktion som Kronborg Slot. Handels- og Søfartsmuseet opfatter derfor den opståede situation som en velkommen chance til at skabe et fornyet søfartsmuseum af en størrelse og en profil, som matcher den betydning søfartserhvervet såvel i historien som i nutiden har for Danmark.

Handels- og Søfartsmuseet er i besiddelse af meget unikke og betydelige samlinger, som belyser erhvervets historie fra middelalderen op til det 21. århundrede. Museets nuværende lokaler giver ikke mulighed for at udnytte dette potentiale i udstillingen. Museet har i de senere år haft meget stram økonomi, som har nødvendiggjort nedlæggelse af stillinger, og selvom museet også i de senere år har igangsat og gennemført større projekter (eks. udgivelsen af "Dansk Søfartshistorie", digitalisering af fotografier og papirbaseret materiale, mange særudstillinger), må det erkendes, at museets udstillinger ikke er fornyet væsentligt gennem en del år. Museet har endvidere ikke ressourcer til at indfri ambitionerne på områder som forskning og konservering af genstande og kan således siges at være på vej ud i en "ond cirkel".

Ved sammenligning med udenlandske søfartsmuseer må det erkendes, at sammenholdt med landets størrelse og erhvervets betydning har Danmark ikke et søfartsmuseum, der kan måle sig med tilsvarende museer andre steder i Europa.

Museets profil bør derfor ændres så den matcher forventningerne til et moderne erhvervsmuseum, og herudover tilpasses så den i højere grad opfylder behov i såvel det samfund, museet skal betjene, som i det erhvervsmuseum museet repræsenterer.

Museet bør i langt højere grad end tilfældet er i dag henvende sig til børn og unge. Disse grupper skal tiltrækkes af mere levende og spændende udstillinger, som indebærer anvendelse af digitalt udstyr i formidlingen, film, illustrative opstillinger af genstande med lys- og lydeffekter samt arbejdende museumsværksteder. Der bør oprettes en skoletjeneste i forbindelse med museet.

Museet bør omgives af et maritimt miljø, hvor der er mulighed for oplægning af museumsskibe i en museumshavn. Det bør overvejes, om der kan fremskaffes en unik maritim genstand som museets hovedattraktion for at give museet en særlig "branding".

Det findes endvidere væsentligt, at museet beskæftiger sig med nutiden. Dansk søfartserhverv udføres i dag i stort omfang langt fra landets grænser, og en stor del af den danske befolkning har kun et meget overfladisk kendskab til erhvervet. Museets funktion skal også være at fortælle om erhvervets vilkår og om vilkårene for de søfarende. I udstillingen bør indgå moderne simulator og andet nutidigt navigationsudstyr. Museets personale skal kunne tilbyde at deltage i sejlads i handelsflåden og foretage etnologiske beskrivelser.

Søfartsmuseet bør engagere sig i et tæt samarbejde med erhvervets aktører. Samarbejdet kan udmøntes i forskningsmæssige aktiviteter blandt andet i forbindelse med udgivelse af jubilæumsskrifter og -udstillinger. Museet bør have faciliteter, som kan stilles til disposition for faglige og kulturelle aktiviteter, herunder erhvervsvejledning af unge med henblik på rekruttering til søfartserhvervene. Det findes endvidere oplagt at indgå i et samarbejde, eventuelt lokalfællesskab, med Søfartens Bibliotek med det formål at danne et maritimt bibliotek og servicecenter med en meget betydelig tyngde.

Museets muligheder for at yde en forskningsindsats bør øges. Museet bør indgå i tæt samarbejde med andre museer med maritimt islæt om forskningsopgaver, fælles markedsføring og eventuelt administrative opgaver. Der er som naturlige samarbejdspartnere peget på institutioner som Orlogsmuseet, Nationalmuseets museumsskibe, Københavns Bymuseum, Told- og Skat Museet, Vikingeskibsmuseet og værftsmuseer.

Med udgangspunkt i de beskrevne opgaver er der gennemgået et forslag til lokaledisponering og organisationsplan for et nyt museum. I forslaget opereres med et lokalebehov på 7.200 kvm samt en bemanning på 24 heltidsbeskæftigede. Det er ønskeligt at der er udendørsarealer til rådighed samt eventuelt udvidelsesmuligheder.

Det vurderes, at den optimale placering af et museum med den beskrevne profil vil være et centralt sted i Københavns Havn. Der er peget på den tidligere administrationsbygning for B&W Værft som en ideel mulighed, der kan gennemføres med et relativt lavt budget. Der er yderligere stillet forslag om Vestindisk Pakhus ved Amaliehaven samt enkelte andre placeringer i Københavns Havn, og der kan for nærmere begrundelse for disse valg henvises til

de respektive afsnit i rapporten. Rapporten peger imidlertid også på placeringer uden for Københavns Havn, hvis museets profil tilpasses den placering, der er på tale.

Der er foretaget en meget skønsmæssig vurdering af anlægsudgifterne ved flere af de foreslåede placeringer, og vurderingerne angiver niveauer fra 90 mio.kr. til 200 mio.kr. og der over.

Opbygningen af et fornyet nationalt museum for dansk søfart må antages at have en væsentlig betydning for både det danske samfund, for dansk søfartserhverv og for det lokalsamfund, hvor museet finder sin placering. Det forekommer derfor naturligt, at midlerne til etableringen af et museum skal søges i disse kredse.

Der er foretaget en vurdering af de fremtidige driftsudgifter forbundet med det ny museums virksomhed. Udgifterne er vurderet til et niveau på 14 mio.kr. pr år i 2004-priser (ekskl. eventuelle ejendomsskatter). Under forudsætning af, at museet fremover vil modtage et uændret statstilskud på 5,6 mio.kr. pr år, - at staten vil kompensere museet for tabet af huslejefriheden på Kronborg med 3,0 mio.kr., - samt at museet yderligere vil modtage offentlige tilskud svarende til den ejendomsskat, museet kan blive pålagt, vurderes museet med stor sandsynlighed at kunne tilvejebringe de resterende 5,4 mio.kr. som egenindtjening.

Tidshorizonten for udflytning af museet kan være op til 3 år, såfremt det vælges at nyopføre de fremtidige museumsbygninger. Det er derfor nødvendigt, at der ganske snart træffes beslutninger om museets fremtid, hvis de tidsfrister, der er givet museet af Kulturministeriet og Slots- og Ejendomsstyrelsen, skal overholdes.

Bestyrelsen for Handels- og Søfartsmuseet vil med baggrund i denne rapport nu sondere mulighederne for finansiering af et fornyet nationalt museum for dansk søfart. Sondringerne må forventes at føre til én af følgende situationer:

- En accept og tilsagn fra donatorer, hvorefter den egentlige planlægning af museets udflytning fra Kronborg Slot kan finde sted.
- En erkendelse af, at beslutningerne ikke vil kunne træffes inden for de nødvendige tidsfrister, selv om der er en positiv interesse for projektet. Det kan i så fald overvejes at arbejde videre med udflytningsplanerne og indstille sig på, at det kan være nødvendigt at lukke udstillingen i en periode.
- En erkendelse af at museet ikke selv kan skabe den nødvendige tilslutning til udflytningsplanerne, hvilket vil indebære, at museet overdrager beslutningskompetencen til Kulturministeriet/Kulturarvsstyrelsen.